

לב להבין

הכנה ועיון במקרא

גליון ס'

פרשת ואתחנן
תשפ"א

על סדר
פרשת השבוע

לב הדברים

ביאורי
מקראות

אַתְּכֶם בְּיַד הַזִּקְנָה וַיִּפְדֶּךָ מִיַּד פְּרַעַף מִלֶּךָ
מִצְרַיִם:

יש להבין מה בא עניין זה כאן, שהרי כבר האריך משה בענין זה בפרשה ערוכה לקמן: 'לא בצדקתך ובלישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי פרשעת הגוים האלה' ו'אלהיה מורישם מפניהם ולמען הקים את הדבר אשר נשבע' ו'לאבתיה לאברהם ליצחק וליעקב' (ט, ה).

אבל המעיין יראה - שנכתב כהשלמת מה שקדם לכך - 'כי ביאך' ו'אלהיה אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונשל גוים רבים מפניה החתי והגרגשי והאמרי והכנעני והפריזי והחוי והיבוסים שבעה גוים רבים ועצומים ממה; ונתנם' ו'אלהיה לפניה והפיתם החרם תחרים אתם לא תכרת להם ברית ולא תחנם'.

והנה מה שיכול לגרום לבני ישראל לרצות לכרות ברית עם יושבי הארץ - הוא דוקא מתוך המגמה לחזק ולבסס את עם ישראל, ולהוסיף לשורותיו עוד ועוד בעלי ברית מהעמים הרבים והעצומים - בני המקום.

ועל כך הזהירם שמעשים כגון אלו - לא רק שלא יחזקו אותם, אלא אדרבא - יעמדו להם לרועץ ויובילו אותם אל ההיפך הגמור, אחר שלא מרוכס חשק כהם השם - אלא רק מאהבו אותם ומשמרו את השבועה לאבותם. ואם כן - עליהם להשית נגד עיניהם את הברית היחידה שנדרשים להיות נאמנים אליה, כדמסיים קרא: "וידעת כי ו'אלהיה הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו לאלה דור; ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו לא יאחר לשנאו אל פניו ישלם לו".

אנכי עמד בין יי וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את דבר יי כי יראתם מפני האש ולא עליתם בקר לאמר:

המפרשים נתקשו מה פשר מילת 'לאמר' שבאה בסוף הפסוק. ורש"י פירש שמוסב על הפסוק לעיל מינה - 'פנים בפנים דבר יי עמכם בקר מתוך האש' - וכהמשך לזה באה המילה - 'לאמר'. אבל עדיין יקשה לן - מדוע באמת הפסיק באמצע הענין עם פסוק תמים.

והנה כל המעיין בעשרת הדיברות שנכתבו מיד לאחר מכן, ייתקל בקושי גדול - שהרי ישנם כמה וכמה שינויים בין מה שנאמר בספר שמות, לבין מה שנכתב כאן בספר דברים. ובוודאי שמשא רבינו לא שינה ממה שנאמר בסיני - למה שאמר עתה לישראל בעת שנותן את הדברים במשנה תורה.

וכדי ליישב סתירה זו, נוכרח לומר שבאמת הדיברות נאמרו למשה רבינו בשני אופנים. האופן הראשון, שנכתב בפרשת יתרו - נאמר רק למשה עצמו - כיצד יכתוב בתורה. והאופן השני, שמופיע כאן, נאמר לו כיצד יאמר הדברים לבני ישראל.

ולפי זה יואר לנו לשון הפסוק - שהוצרך משה להפסיק הענין ולציין כי הוא עמד בין השם וכינותם - מה שיבאר להם את פשר השינוי בין מה שאמר השם בשעתו בהר סיני, לבין מה שאמר לו לאמר, היינו מה שנאמר לו לומר לבני ישראל.

לא מרבכם מפל העמים חשק יי בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מפל העמים: כי מאהבת יי אתכם ומשמרו את השבועה אשר נשבע לאבתים הוציא יי

אֵזוּ יבְדִיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים - הַפְּרָשָׁת עֵרֵי הַמִּקְלָט כַּפְתַּח לְבִיאוֹר הַתּוֹרָה מִפִּי מֹשֶׁה

בפרשתן מופיע דבר פלא שרבים נלאו מלמצוא הפתח מלבאר. "אֵזוּ יבְדִיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שְׁמֶשׁ; לְנֶס שְׁמָה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בְּכָלֵי דַעַת". וכל הרואה יתמה - מה הביא את משה דווקא אז, בתוך דבריו לישראל - להבדיל את שלשת ערים אלו. וביותר - שמכתיבת הפרשה מוכח שלמעשה זה היה חשיבות מכרעת לדבריו והוא נעשה כהקדמה לביאור התורה על ידו ומיניה וביה נאמר "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

והנה עצם בקשתם של בני גד ובני ראובן לנחול מעבר לירדן ובעצם - מחוץ לגבולות הארץ, מעוררת תמיהה רבתי - כיצד יכלו לוותר על חלק ונחלה בארץ הקדושה והמיוחדת. ועל דבר זה לא מצינו שנתבעו מן השמים כלל וכלל, ובמה נחלק גורלם מענשם של בני דור המרגלים - שעל מאסם בארץ חמדה נגזר עליהם למות במדבר.

אבל האמת היא שהם למדו מצורת הנחלת הארץ - שקדושתה נקבעת לא בעצם מה שהיא הארץ המוכבחת - אלא תלויה בכיבוש ונחלת בני ישראל, ומה שיניחו מלכבוש, לא יקבל את קדושת הארץ. ומינה למדו - שבידם הכוח ללכת ולנחול בארצות שכבשו קודם לכניסתם לארץ, ויהיה לזה שם של נחלת בית השם.

וכבר בשעתו אנו מוצאים שהסכימה שכינה על ידם, ובפרשת ערי המקלט נצטוו ישראל - 'אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֶבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה'. הרי לנו שקבעה תורה והשוותה קדושת אדמה זו לקדושת ארץ ישראל. וטעם הדבר כבר נתן לנו הכתוב בחתימת הפרשה שם - 'וְלֹא תִטְמֵא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם יֹשְׁבֵיהֶם כִּי אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְיָ שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' - שינתה התורה מדרכה, ולא כתבה כבשאר מקומות - שהשם שוכן בארץ ישראל, אלא בתוך בני ישראל - היינו ששכינת השם מצויה איתם בכל מקומות מושבותיהם.

ובכך יש בכדי ללמדנו על דרגתם החדשה בארץ ישראל. בניגוד לימי המדבר - שהמשכן הוא היה סיבת השראת השכינה - וכולם חנו סביב לו, כאן עומד עולים בדרגה - וישיבת בני ישראל עצמה - תהיה סיבה להימצאות שכינת השם בינותם. ועל כן בכל משנה התורה כמעט לא הזכיר להם משה דבר מענייניו של המשכן שהיה להם עד עתה, שהרי שהמשכן כצורתו וכתפקידו עתה - עומד להתבטל מהם, ומעתה הם עוברים להנהגה חדשה - תחת שהיו נוסעים אחר משכן השם - מעתה הם אלו שיישבו ישיבת קבע, ושכינת השם תהא בארץ מעצם ישיבתם בה.

וכל כולו של ספר דברים - משנה התורה, אינו בא אלא לצורך זה. כחלק ממעמד החדש נדרשו למעלות רמות יותר בנאמנות לדבר השם ביראתו ובאהבתו ובשמירת מצוותיו, שהרי מעתה בהם ועליהם יקרא שם השם בנחלתו - הארץ הקדושה, וצריכים הם להיות ראויים לכך ששכינת השם תשרה על ידם.

וכעת נבין - שההקדמה הראויה ביותר לביאור התורה על ידי משה רבינו הם דווקא פרשת הבדלת ערי המקלט בעבר הירדן. שהרי כפי שנתבאר, בערים אלו יש בכדי לסמל את המצב החדש של בני ישראל מעתה, וזהו גם כל תכלית עניינו של ספר זה - שנדרשו ישראל להיות ראויים לכך ששם השם יקרא עליהם בכל מקומות מושבותיהם.

וכפי שכבר הובא כאן - בד בבד עם כניסתן לארץ - כבר לא נעשו להם הניסים הגדולים שהורגלו אליהם עד עתה. לפום ריהטא נראה דבר זה כירידה בדרגה - אבל לפי האמור נבין שאדרבא - הסיבה שיד השם פחות נתגלתה אליהם בארץ - היא משום שהם אלו שעלו במעלה - ולא נזקקו לראות ניסיו ונפלאותיו בכדי להאמין בדברו.

וכבר האירו לן קמאי, שהמטיבים ראות - השכילו לחזות בחינה זו גם בימי הגלות וסילוק הנהגת השם מעמו. למרות שעל פניו יש כאן ריחוק וירידה, אך בעומק הדברים, כל מה דעביד רחמנא - טב עביד, וכל זאת עשה במטרה לזכך את ליבם ולצרף את ישראל, כהכנה לאותה העת בה תימלא הארץ דעה את השם, ורוחו תפעם בלב כל הנאמנים בכריתו, עד שלא יזדקקו לשום גילוי בכדי לראות כבודו, כאשר הובטחנו בנבואה: 'וְנִתְּתִי לְכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֲתֶם בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׁרְכֶם וְנִתְּתִי לְכֶם לֵב בָּשָׂר; וְאֶת רוּחִי אֲתֶם בְּקִרְבְּכֶם וְעִשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחִקִּי תֵלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשִׂיתֶם; וְיִשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם וְהִיְתָם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לְכֶם לֵאלֹהִים'.